

Evropská vodítka psychosociální následné péče zaměřené na cílové skupiny – implementace

Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (ICF) Možnosti využití v posttraumatické péči

Česká adaptace:

Štěpán Vymětal, Simona Hoskovcová, Hedvika Boukalová,
Michaela Kvasničková, Radvan Bahbouh, Alena Popelková

Partneři projektu:

Centre of Psychotraumatology, Alexianer-Hospital Krefeld, Germany

Impact - Dutch knowledge & advice centre for post-disaster psychosocial care, Amsterdam, The Netherlands

Charles University in Prague, Faculty of Arts, Prague, Czech Republic

Sociedad Española de Psicotraumatología y Estrés Traumático (SEPET), Madrid, Spain

Public Health Department, City of Düsseldorf, Germany

Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví – MKF International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF, schválená roku 2001 Světovým zdravotním shromážděním

- Potřeba sjednotit pojmy používané při definici toho, co člověk se somatickým nebo duševním onemocněním – jednoduše řečeno – může a nemůže v životě dělat.
- Klasifikace více než člověka hodnotí situace, ve kterých má problémy, které nemůže optimálně zvládat.

Disabilita

- Disabilita je snížení funkčních schopností na úrovni těla, jedince nebo společnosti, která vzniká, když se občan se svým zdravotním stavem (zdravotní kondicí) konfrontuje s bariérami prostředí
- Mrzák, invalida → defektní, handicapovaný zdravotně postižený → občan s disabilitou
- evropská legislativa, zejména směrnice č. 78/2000 Sb., která se týká ochrany před diskriminací ve všech činnostech souvisejících se zaměstnáním
- nová úmluva OSN o lidských právech osob s disabilitou.

Biopsychosociální model ICF

- ICF obsahuje 5 základních komponent
- Struktury a funkce
- Aktivita
- Participace
- Osobnost
(není rozpracováno – motivovanost, psychická odolnost)
- Prostředí

Člověk a tělesné struktury a funkce

- Vedle funkcí tělesných jsou zahrnuty i funkce psychické, mentální, kognitivní apod.
- **Tělesné funkce** (body functions - „b“), jsou fyziologické funkce tělesných systémů, včetně funkcí psychických (chutové vnímání b-1563, funkce spánku).
- **Tělesné struktury** (body structures - „s“), jsou anatomické části těla jako orgány, končetiny a jejich součásti. Pokud je tělesná funkce nebo struktura problémová, jeví se u ní signifikantní odchylka (Struktura úst – Jazyk – s 3203)

Člověk jako takový, jeho aktivity a participace

- **Aktivity a Participace** - označují se malým písmenem „d“ **Aktivita** je provádění úkolu (úkonu) nebo činu jedincem (jiné účelné vnímání – somelier – d 120).
- Vyjmenovány jsou různé aktivity – které jsou omezeny
- **Participace** je zapojení dané aktivity do životní, respektive společenské situace.
- **Participace** je výkon, který se provádí v prostředí, které může být bariérové nebo facilitující.
- Narušená participace domácí úkony příprava složitých jídel d 6301 (jak to limituje v činnostech a vztazích), hledání zaměstnání, udržení zaměstnání, v komunitním, sociálním životě

Prostředí (společnost), ve kterém člověk žije

- **Faktory prostředí (environmental factors - „e“)** - jsou to fyzické a sociální faktory a postoje lidí, lokalita, kde lidé žijí a uskutečňují své životy.
- Faktory prostředí mohou být **bariérové nebo facilitující**.

ICF BIOPSYCHOSOCIÁLNÍ MODEL

Domény

- jsou praktické smysluplné celky, které se vztahují k fyziologickým funkcím, anatomickým strukturám, činům, úkonům, (tedy aktivitám a participacím) nebo oblastem života. Domény vytvářejí rozličné celky a bloky uvnitř každé komponenty i napříč jednotlivými komponentami.
- Např.: *b 7 Funkce neuromuskuloskeletální*
- *s 7 Struktury vztahující se k pohybu*
- *d 4 Pohyblivost při aktivitách a participaci*
- *e 2 Přirozené prostředí a změny prostředí člověkem vytvořené*

Kvalifikátory

- jsou stejné pro všechny komponenty i domény a určují stupeň zdraví
- První kvalifikátor
- **xxx. 0 Žádný problém (nepřítomen, zanedbatelný) 0-4 %**
- **xxx 1 Lehký problém (malý, nepatrný, nízký) 5-24 %**
- **xxx 2 Střední problém (mírný, snesitelný) 25-49 %**
- **xxx 3 Těžký problém (vysoký, extrémní) 50-95 %**
- **xxx 4 Úplný problém (totální) 96-100 %**

Kódování faktoru „e“

- směrem nahoru a dolů od 0,
- **Stupeň 4, kdy je prostředí úplně bariérové**
- **stupeň 0+** se uvádí, pokud není prostředí facilitující,
- **stupeň 4+, kdy prostředí je zcela facilitující** (zbavené bariér).

Situace ICF v České republice

- V plném znění přeložena a byla v roce 2008 vydána v nakladatelství Grada Publishing
- V praxi se u nás nyní hledá možnost uplatňování zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, který je velice potřebný, ale ukázal se jako těžko aplikovatelný z důvodu absence zákona o rehabilitaci a zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. (Česko, 2006).
- Český statistický úřad ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví zavádí s účinností od 1. července 2010 Mezinárodní klasifikaci funkčních schopností, disability a zdraví, jak uvádí ve sdělení Českého statistického úřadu ze dne 18. listopadu 2009 číslo 431/2009: „Klasifikaci MKF je povinen používat každý ošetřující lékař (zdravotnické zařízení), pokud u pacienta zjistí zdravotní stav (diagnózu) s určitým stupněm disability, která bude dlouhodobého nebo trvalého charakteru.

Situace ICF v České republice

- Od 1. 1. 2010 vstoupila v platnost vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí 359/2009 Sb. ze dne 9. října 2009, kterou se stanoví procentní míry poklesu pracovní schopnosti a náležitosti posudku o invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity (vyhláška o posuzování invalidity).

Core set – zjednodušení práce s ICF

- Seznam kategorií ICF pro určitou disabilitu, o kterých panuje souhlas
- Zjednodušení aplikace ICF
- Vytvořeny pro diagnózu deprese a bipolární poruchy (v oblasti duševního zdraví)
- Alternativa použití Mini ICF

Možnosti využití v posttraumatické péči

- Proces implementace je na počátku
- Mezi praktiky nepanuje jednoznačná shoda o možnostech použití
- Kladem je jednotný jazyk při popisu
- Snazší komunikace mezi obory
- ICF využitelné pro výzkum v této oblasti

Budoucí úkoly pro odborníky v oblasti

- realizace implementace ICF v oblasti psychotraumatologie na děti v Německu, vývoj nástroje na měření funkčního narušení
- implementace ICF na oblast psychotraumatologie, vytvoření Core sets a definice bodů pro rehabilitaci
- implementace ICF bude po jednotlivých vrstvách, možnost zpracovat základní vrstvy v rámci projektu (nebude dosaženo podrobnosti na úrovni jednotlivých položek – items)
- zapojení uvedené problematiky do připravovaného manuálu TGIP – rehabilitace – např. vytvořením screeningového dotazníku Q-FIS (Questionnaire of Functional Impairment on Stress Response) – pro monitoring a diagnostiku funkčních narušení

Zdroje

- Pfeiffer, J., Švestková, O. (2008). *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF*. Praha: Grada Publishing. [Překlad angl. originálu International Classification of Functioning, Disability and Health: ICF, World Health Organization 2001].
- Švestková, O., Hoskovcová, S. (2010). Nové přístupy k náhledu na občana se zdravotním postižením a Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví. *E-psychologie* [online], 4 (4), 27-40 [cit. vložit datum citování]. Dostupný z WWW: <http://e-psycholog.eu/pdf/svestkova_et al.pdf>. ISSN 1802-8853.
- Česko. (2006). Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.